לברר בירורים כי אם העבודה תהיה ליחד יחודים עליונים יותר, "להמשיך" אורות עליונים יותר מהאצילות, שזה ענין של שלום, שלום אין קץ. אלא שדבר זה עצמו בא ע"י עבודת הבירורים של עכשו, כי תצא למלחמה.

(משיחת ט' אלול, תשח"י)

ח"י אלול

א. ח"י אלול הוא יום ההולדת של הבעל־שם־טוב ושל אדמו"ר הזקן.

בקשר ליום הולדת הבעש"ט שהיה בח"י אלול, מסר כ"ק מו"ח אדמו"ר[1] שהיה זה יום ההולדת שלו בגופו, בנפשו וגם בזה שהוא – הבעש"ט – התגלה בו. כל זה אירע בח"י אלול.

כך גם בקשר לאדמו"ר הזקן. נוסף על יום הולדתו בגופו היו עוד ענינים עיקריים שהיו לו בח"י אלול.

ב. בכתבי האריז"ל נאמר לגבי הפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים" – שימים אשר יש בהם תוכן מסוים, בכל שנה ושנה כשהם נזכרים – הזכרה שהיא הזכרה על־פי התורה – ונעשים, נעשית ונוצרת מחדש ה"המשכה": בט"ו ניסן – יציאת מצרים וכו'.

כך גם ביחס לח"י אלול שבכל שנה ושנה, מתוך כך שהוא נזכר כנ"ל, חוזרים ונשנים שוב כל הענינים האמורים של הבעש"ט ושל אדמו"ר הזקן, בכל שנה ושנה בזמן זה.

לפי זה יובן מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר[2] שח"י אלול מכניס רוח חיים באלול, פעם אחרת אמר בנוסח זה: ח"י אלול מכניס רוח חיים בעבודה של אני לדודי ודודי לי (בראשי תיבות – אלול).

באגרת הקדש[3] בתניא נאמר ש"בכל ראש השנה נמשך אור חדש שלא היה מעולם". מכאן מובן גם ביחס לח"י אלול, שבכל שנה באה תוספת בענינים. למרות שבגלוי אין נראה הדבר, ואף, יתרה מזו, נדמה שחלה בענינים התמעטות מזמן לזמן, הרי, לאמתו של דבר, בפנימיות – והרי פנימיות עתידה בסופו של דבר לבוא לידי גילוי – באה תוספת בענינים.

ג. ידוע המשל המובא בתורת החסידות לאחד שיש לו אוצר נעול שאינו רואה אותו, אך מאחר שהוא יודע שהאוצר שייך לו ושהמפתח בידו ובכל עת שירצה יכול הוא לחפשו – שרוי הוא בשמחה גדולה אף שכרגע אינו רואה את האוצר[4]

---

1) שיחת כ' כסלו תרצ"ג (לקו"ד ע' 64).

2) שיחת ח"י אלול תש"ה (לקו"ד ע' 946).

3) סימן יד.

4) ראה תורה אור ס"פ בראשית.

כך בנידון דידן: כיון שהמפתח בידינו, וכשברצוננו באפשרותנו לפתוח אותו, גם "היום – אם בקולו תשמעו", בשעתא חדא וברגעא חדא – הרי אפילו אם אין הדבר ניתן להרגש, צריך עצם הידיעה והבטחון שבפנימיות מצוי הדבר – להביא לידי התעלות.

ד. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שבעבר היה ח"י אלול מן המועדים הנסתרים, אדמו"ר הצמח צדק גילה אותו לבניו הקדושים, אדמו"ר מהר"ש היה משמיע, בח"י אלול כשחל בשבת, או בשבת שלפני ח"י אלול, מאמר חסידות של אדמו"ר הזקן. מאוחר יותר היה ח"י אלול למועד גלוי.

דבר זה צריך להעניק כח לכל אחד להצליח להביא את הענינים שבפנימיות לידי גילוי, וכאמור לעיל שח"י אלול מכניס רוח חיים בעבודה של "אני לדודי ודודי לי" – לקחת, איפוא, ממנו חיוניות לכל השנה בענינים הרוחניים, וממילא מתבטא הדבר לכל השנה גם בענינים הגשמיים, בבני חיי ומזוני רויחי.

(משיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול, תשט"ז)

ה. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר[5] ששנים־עשר הימים מח"י אלול עד ראש־השנה הם זמן החשבון של כל השנה, יום לחודש יום לחודש, וח"י אלול – זמן החשבון של חדש תשרי שעבר.

כיון שח"י אלול הוא הזמן בו יש לערוך חשבון הנפש של תשרי שעבר, נכלל בכך, כמובן, הצורך לדאוג שהענינים שלא נעשו בתשרי שעבר יהיו בחדש תשרי הבא – כפי הדרוש. אין, איפוא, פלא בכך שבח"י אלול ידובר על סדרי ההתנהגות בחודש תשרי.

טעם נוסף לכך, שכן לטובת הדבר רצוי שיהא הדבור ברוב עם, כדי שהנמצאים כאן יפרסמו אותו ושיגיע הדבר לאזני כל, משום כך אומר אני את הדברים כעת, בהתועדות ח"י אלול.

ו. עשרת ימי תשובה הם הזמן שבו[6] "קירוב המאור על הניצוץ". הקב"ה קרוב אז לכל, כפי שנאמר לגבי עשרת ימי תשובה[7]: דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב. לגבי חודש אלול, זמן ההכנה לעשרת ימי תשובה, נאמר ב"לקוטי תורה"[8] משל לזמן שהמלך נמצא בשדה, כשיש לכל אחד גישה אליו. כשהמלך נמצא בהיכלו – ובנמשל: במשך כל השנה – אין אפשרות לכולם להכנס אליו, ואלו שזוכים להכנס צריכים לעבור באמצעות השרים. לעומת זאת כשהמלך יוצא לשדה – ובנמשל:

5) קונטרס ח"י אלול ה'תש"ג ע' מב.

6) ראה קונטרס העבודה פ"ה בסופו. ד"ה שיר המעלות ממעמקים תש"ג.

7) ראש השנה יח, א. רמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ו. וברשימת הצ"צ עה"פ דרשו הוי' – אשר אז מקור ההמשכה מלמעלה ביותר – כתר הכללי דאצילות, וההמשכה – באופן נעלה, דרך י"ג מדות דא"א, ומדות דז"א הם רק בדרך מעבר.

8) פ' ראה לב, ב. וראה ג"כ של"ה סוף מס' ר"ה.

בחודש אלול – יש לכולם גישה ישירה אל המלך.

לפי זה מובן שבזמנים של חודש תשרי בכלל[9] ועשרת ימי תשובה בפרט, ושל ההכנה לחודש תשרי שהם חדש אלול בכלל והימים שמח"י אלול בפרט וימי הסליחות בפרט שבפרט, בזמנים אלו יש להשתחרר במדת יתר מעניני העולם ולהתמסר במדת יתר לעניינים רוחניים.

כלומר: אפילו הללו שבמשך כל השנה הם עוסקים בענינים גשמיים, עובדין דחול, צריכים בזמן זה, של חדשי אלול ותשרי, למעט בהתעסקות זו ולהוסיף בתורה ועבודה. כל שכן הנמצאים בכל ימות השנה באהלה של תורה ותפלה, אינם עסוקים בעובדין דחול, וכל השנה לדידם בבחינת שבת[10] – צריך זמן זה, של חדשי אלול ותשרי, להיות לדידם: שבת שבתון. בזמן זה צריכים הם לעסוק במדה פחותה יותר בעובדין דחול, אף בעובדין דחול שלהם, ולהוסיף בעניני התורה והעבודה.

כך צריך להיות במיוחד סדרם של יושבי אהל, "תלמידי חכמים איקרון שבת". תלמידי הישיבות עוסקים, צריכים לעסוק, במדה מועטה ביותר בעובדין דחול, אף במשך השנה כולה.

ד. כך היה צריך להיות. איך מתבטא הדבר למעשה?

הסדר הקבוע בישיבות הוא שבזמן אלול תשרי, וכל שכן בראש השנה ועשרת ימי תשובה, מתפזרים התלמידים – בחלק הגדול או כולם – לבתיהם, כך המבוגרים וכך גם הצעירים יותר. הנוהג בבית הוא לישון שעה נוספת, לאכול במדה טובה יותר, והאמא דואגת שהבן המסכן ינוח מעמלו בחדשי שהותו בישיבה, יחליף כוח ויתחזק ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו. הזמן מנוצל לצורך תוקפא דגופא[11].

בזמן בו שוהה התלמיד בישיבה – הריהו נמצא, ברוב היום או כולו, בד' אמות של תורה וד' אמות של תפלה. הוא מתפלל (לרוב) בישיבה ולומד בישיבה, הוא אוכל וישן בישיבה ובאוירתה. הישן בבית – והרי בשינה נמצאים הראש והרגל במצב שוה – אינו מבין, לכן, את עומק משמעותו של מאמר רז"ל*[11]: והוי גולה למקום תורה. גם השינה צריכה להיות בד' אמות של תורה וד' אמות של תפלה. בכל אופן – הרי ברובו של היום, בכמות וכל שכן באיכות, נמצא הוא בד' אמות של תורה ושל תפלה.

והנה בא חודש אלול, ובמיוחד עם התקרב סופו של החדש, ונוסעים הביתה, שם מתמסרים יותר לענינים גשמיים – גם אם אמנם עניני היתר אך בכל זאת ענינים גופניים ולא ענינים רוחניים –

9) ראה ויקרא רבה פכ"ט ח: חודש תשרי, תשרי ותשבוק ותכפר על כל חובי עמך.
10) ראה הזוהר חלק ב צד, ב. שבת קיט, א.
11) ראה זוהר ח"א קפ, ב.
*11) אבות פרק רביעי משנה יד.

וסיכומו של דבר הוא שבמקום למעט בזמן זה בעובדין דחול ולהתמסר יותר לתורה ולעבודה – נעשה היפוכו של דבר: ממעטים בתורה ועבודה ומתמסרים יותר לענינים גשמיים.

ח. הרי לכל דבר מקור בתורה. גם ענין זה – ההתנהגות האמורה – מקורה בתורה והתחלתה בדבר טוב.

ב"ברכי יוסף" כתוב[12] שהרבנים העוסקים תמיד בגופי הלכות ובחיבורים היו בחדש אלול מניחים מקצת למודם ומוסיפים בתפלות ובתחנונים.

כך אירע שממעטים בהלכות ובחיבורים, אך לא הכל מגיעים לחלק השני – להוסיף בתפלות ובתחנונים, בדרך – נחים ונרדמים.

ט. אמנם נאמר "ואשימם בראשיכם", ואשימם – חסר יו"ד, לומר שהאשמה תלויה בראשים[13], ולפי זה אשמה ההנהלה בכך שסדרי הזמנים של חדשי אלול ותשרי אינם כפי הדרוש, אך אין בדבר זה אלא נימוק לדרוש את התיקון מן ההנהלה, ואילו לתלמידים עצמם אין בזה כל תירוץ והתנצלות. התלמידים אינם צריכים להתחשב בכך שההנהלה דורשת זאת מהם או לאו, עליהם לדאוג לניצול זמני אלול ותשרי להוסיף בתורה ועבודה, למעט בענינים גשמיים ולהוסיף בענינים רוחניים. כן – להניח מקצת למודם בהלכות ובחיבורים, ולהוסיף בתפלות ובתחנונים.

לגבי עשרת ימי תשובה נאמר "דרשו ה' בהמצאו. קראוהו בהיותו קרוב" – "כאן – ליחיד". אדמו"ר הזקן פירש[14]: "כאן – ליחיד", התשובה של ה"יחידה" (שבנפש) אל יחידו של עולם.

לפיכך דרושה בעשרת ימי תשובה, ובחודש אלול כהכנה לעשרת ימי תשובה, העבודה של "קבלת עול", באמצעותה מגיעים אל "יחידה לייחדך", כאמור: חבוקה ודבוקה בך, טוענת עולך, יחידה לייחדך.

וקבלת העול צריכה להיות קבלת עול כללית (ועצמותית, כפי שמוסבר ההבדל בין קבלת עול שבכל השנה לקבלת עול של ראש השנה: "בכל השנה קבלת עול הכרחי וחיצוני ובראש השנה קבלת עול בדרך ממילא ועצמי"[15]). כאשר קבלת העול היא "פרטית", הרי אף כשהאדם מצמצם מציאותו לגבי פרט או אף לגבי פרטים רבים, עלולה ישותו ומציאותו להתפרץ לגבי פרטים אחרים שבהם יהיה הוא בהלך רוח של התפשטות והתרחבות. לא כן כשישנה בו קבלת עול כללית – מצמצם הוא את מציאותו לגמרי, ובכל קומתו במדה שוה, ואז "יחידה ליחדך". ומבחינת ה"יחידה"

12) סימן תקפא. הובא באלף למטה סקט"ו.
13) ספרי דברים א, יג. פירש"י שם.

14) כנראה על מאמר רז"ל כאן ליחיד – בר"ה (יז, ב).
15) ראה בארוכה ד"ה שופר של ר"ה תרצ"ט ומשנת תש"ב.

שבנפש אין כל הבדל בין גדול שבגדולים לבין פחות שבפחותים: בבר־דעת, ולו גדול ביותר, אין השכל וההשגה מעלימים את היחידה שבנפש בשעת פעולתה ובפחות שבפחותים – אין מחשבותיו דבוריו ומעשיו, שלא היו כדבעי, מפסיקים ומונעים אפילו את טהרת המחשבה הדבור והמעשה[16] בעת פעולת היחידה.

הזמן של אלול ותשרי הוא זמן של "יחידה ליחדך", וההקדמה וההכנה לכך – "טוענת עולך", ודוקא קבלת עול כללית, אין לנסוע ולהשתחרר מן העול, כי אם, אדרבה, יש להמצא בכתלי הישיבה, בד' אמות של תורה ובד' אמות של תפלה, להיות שרוי בתוספת קבלת עול, ולהוסיף בתפלות ובתחנונים וע"כ באים ל"יחידה ליחדך".

י. יימצאו שיטענו שאפשר לנסוע הביתה ולעסוק שם בכל העניינים: להיות שרוי בקבלת עול כללית, להוסיף בתפלות ובתחנונים וכו'.

– הגמרא מספרת[17]: "רב אמי ורב אסי הוו מצלי ביני עמודי", היו מתפללים במקום למודם, ולומדים במקום תפלתם. הם חיברו את התורה ואת התפלה.

כך נאמר לגבי רב אמי ורב אסי, אך הדבר נלמד ממקרא מפורש, וברור שלגבי אחרים זו הוראה ודאית – שיש לערוך את התפלות והתחנונים בכתלי הישיבה, ד' אמות של תורה וד' אמות של תפלה.

יא. כאמור, אשמה גם ההנהלה, ומשום כך מופנית הדרישה גם להנהלה וגם לתלמידים.

ההנהלות נדרשות לא להרשות את חופשת התלמידים ואת האפשרות לנסוע הביתה, ולסמוך על יושרם.

התלמידים נדרשים לא להסתמך על ההנהלה, לאמור: אם תורה ההנהלה להשאר בישיבה – ישארו, ואם לאו – יסעו הביתה, וכבר ישנו היתר לכך, היתר של "עבר ושנה" משום שכבר עשו כן אשתקד ולפני שנתיים ולכן נעשה להם היתר בלי כ"ף הדמיון. עליהם להיות בישיבה ולהוסיף בתפלות ובתחנונים.

אין סתירה לדבר מן העובדה שיהודים בכלל ובני תורה ובני הישיבה בפרט נדרשים ללכת ולעורר גם אחרים ליראת שמים, לתורה ולמצוות וכו' – שכן יש זמן מספיק לשני הדברים. לולא כן לא היו נדרשים מהם לזה ולזה.

יב. כבר אמרתי תחלה שהטעם לכך שברצוני לומר את כל הנ"ל עתה הוא – נוסף על כך שח"י אלול קשור עם חודש תשרי – בכוונה שיתפרסם הדבר.

ומובן ופשוט שכל הענין המדובר אינו שייך דוקא לישיבות החסידיות כי אם לכל הישיבות.

16) ראה תניא סוף פרק יט.
17) ברכות ח, א.

לפיכך על אלו הנמצאים כאן, שהענין התקבל על דעתם, לפרסם את הדבר גם בישיבות אחרות. לעבור בישיבות ולדבר עם הנהלות הישיבות שידאגו שהתלמידים ימצאו בישיבות בזמן של אלול ותשרי ובהשגחה. כן לדבר עם התלמידים, שגם אם ההנהלה לא תורה זאת בתורת פקודה – ירצו הם את הדבר בקבלת עול עצמית וידרשו להשאר בישיבה.

יש למסור את הענין, והעיקר – לדאוג שהדברים יבואו לידי פועל.

וההתחזקות והתוספות בקבלת עול, ובקבלת עול כללי ועצמותית דוקא[18], מביאות לידי כך שהקב"ה יקבל את ההכתרה שלנו "שתמליכוני עליכם"[19], וכתפלתנו: מלוך על העולם כולו בכבודך כו'.

(משיחות ח"י אלול, תשי"ב)

18) ראה מכילתא יתרו כ, ג. פ"ו בתחלתה.
19) ראש השנה טז, א.

נצבים

א. ... נאמר במדרש[1] שבני ישראל נמשלים לקנים. כשהקנים נמצאים בנפרד, כל קנה לחוד, קל לשברם, ואילו כשהקנים קשורים יחד אי אפשר לשברם. הוא הדבר בבני ישראל: כשבני ישראל אחודים, "אתם נצבים כולכם", מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך ושואב מימיך" – אז הם נצבים!

זה גם יסוד למאמר "החלצו"[2] בו מדובר בענין האחדות. השרויים באחדות – חזקים ואין למישהו שליטה עליהם, יתר על כן: מהוים כלי לברכתו של הקב"ה. הכלי לברכתו של הקב"ה הוא השלום והאחדות, כדבר משנה (סוף עוקצין), וכמו שכתוב: "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך".

שכן לאמתו של דבר, אין אפשרות לשום גורם חיצוני לשלוט על בני ישראל, חלק הוי' עמו. מנין נפתח פתח לכך שתהיה גישה לגוף חיצוני? – ע"י כך שהיהודי עצמו עושה סדר צר בקרבו פנימה, ובשעה שישנו סדר צר, ואפילו כקרני חגבים, עלול לקבל אחיזה גם דבר שמבחוץ.

שלא ייוצר אפילו סדק צר – אפשרי רק ע"י אחדות, שכן כל אחד לכשעצמו אינו חש תמיד במגרעת שלו, שהרי על כל פשעים תכסה אהבה. משום אהבת עצמו אינו רואה

1) תנחומא נצבים.
2) מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.